

термінологією загалом. Вдосконалення сучасної, узгодженої зі світовими стандартами термінологічної системи термометрії випромінення дасть змогу сформувати єдину наукову мову цього виду вимірювань, що сприятиме покращенню взаєморозуміння науковців у цій галузі. Використання запропонованої системи термінології нормативної документації термометрії випромінення допоможе ліквідувати неоднозначність трактування термінів та побудувати гармонізовану термінологічну систему, яка слугуватиме єдиною термінологічною основою в галузі вимірювань температури за випроміненням.

1. Агишев, Б.У. Методические рекомендации по совершенствованию языка нормативно-правовых

актов / Б.У. Агишев. – Тюмень: Тюмен. обл. дума, 2001. – 60 с. 2. <http://www.iec.ch>. 3. ДСТУ 3518-97. Термометрія. Терміни та визначення. – Введ. 24.03.97. – К.: Держстандарт України, 1997. – 95 с. 4. Сергеев С.С. Тенденции изменения терминологии в метрологии <http://temperatures.ru/pdf/Sergeev-1.pdf> 5. Свет Д.Я. Оптические методы измерения истинных температур. – М: Наука, 1982. – 296 с. 6. Дорожжовець М. Опрацювання результатів вимірювань: навч. посіб. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2007. – 624 с. 7. Качанов С.О. Підхід до формування якості змісту нормативної документації діяльності / Качанов С.О. // Вісник Інженерної академії України. – 2008. – № 3-4. – С. 249 – 252.

УДК 378.146

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

© Бойко Оксана, Чабан Олеся, 2012

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, кафедра медичної інформатики,
вул. Пекарська, 69, 79010 м., Львів, Україна

Виконано аналіз нормативно-правового забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах України, здійснено оцінку контролю якості та впровадження систем управління якістю у ВНЗ.

Выполнен анализ нормативно-правового обеспечения качества образования в высших учебных заведениях Украины, проведена оценка контроля качества и внедрения систем управления качеством в вузах.

The analysis of regulatory quality assurance in higher educational institutions of Ukraine, an assessment of quality control and quality management systems implementation in high school is made.

Вступ. Якість освіти – це ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам [1]. Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси тощо) та якості освітніх процесів (наукова та навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців.

Аналіз стану нормативно-правового забезпечення. Відповідно до програмного документа ЮНЕСКО "Реформа та розвиток вищої освіти" (1995), якість вищої освіти розглядають як багатовимірну

концепцію, що охоплює всі основні функції та різновиди діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ), спрямовані на забезпечення випускникові можливостей швидко й ефективно розпочати трудову діяльність в інтересах суспільства, роботодавця та задля власної користі. У Декларації, що прийняла Міжнародна конференція з вищої освіти в листопаді 1998 р., вказано, що якість освіти – це поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, наукову і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчально-матеріальну базу і ресурси [2].

Нинішня європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG), що складаються з трьох частин і

відповідно пропонують три групи стандартів: внутрішнього забезпечення якості у вищих навчальних закладах; зовнішнього забезпечення якості вищої освіти; забезпечення якості в діяльності агенцій із зовнішнього забезпечення якості [4].

Відповідно до першої групи стандартів, вищі навчальні заклади повинні мати внутрішню політику та відповідні методики гарантування якості власних програм та критерії оцінювання.

Друга група стандартів стосується зовнішньої оцінки. Будь-які рішення, прийняті в результаті зовнішнього оцінювання, мають ґрунтуватись на детально розроблених гласних критеріях, що застосовуються однаково до всіх. Процес зовнішнього гарантування якості повинен реалізовуватися на циклічній (періодичній) основі. Тривалість циклу і методика перевірки мають бути чітко визначені й оголошені заздалегідь.

Третя група стандартів стосується агентств з гарантування якості, які є незалежними і окремими організаційними структурами. Такі агентства повинні бути формально визнані компетентними органами влади всього Європейського простору вищої освіти як такі, що мають повноваження провадити зовнішнє оцінювання та діють на основі встановлених юридичних норм і відповідають усім правовим вимогам у межах своєї сфери діяльності.

Шляхи вирішення. Приєднання у 2005 р. України до Болонського процесу зумовило необхідність здійснення відповідної роботи з узгодження нинішньої системи забезпечення якості вищої освіти до взятих зобов'язань. Гарантування якості вищої освіти на рівні держави досягається розробленням нормативно-правових, організаційних, науково-методичних та інших документів, що регламентують систему державного контролю якості освіти. Протягом 2005–2011 рр. здійснено чимало заходів, які мали б сприяти забезпеченню якості вищої освіти.

З метою модернізації системи контролю якості відповідно до європейських положень в Україні створено систему державних органів управління та органів місцевого самоврядування: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; міністерства і відомства України, яким підпорядковані заклади освіти; Департамент державної атестації кадрів; місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

У вересні 2007 р. в Україні запроваджено систему ранжування вищих навчальних закладів, а в липні 2008 р. створено робочу групу із розроблення національних критеріїв ВНЗ. Важливим інструментом процесу забезпечення високої якості освіти є державна система ліцензування й акредитації. Згідно з чинним законодавством навчальні заклади незалежно від їх відомчого підпорядкування і форм власності проводять освітню діяльність тільки після отримання відповідної ліцензії.

Сьогодні в Україні розроблений і діє Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787.

Запроваджена в українських ВНЗ і система внутрішнього забезпечення якості освіти, яка реалізується через систему управління якістю освіти. Ця система реалізується як через самооцінювання діяльності вищого навчального закладу за певними кількісними та якісними критеріями, визначеними стандартами вищої освіти, так і через регулярні опитування (анкетування) студентів, випускників та роботодавців. Система контролю якості освіти на рівні вищого навчального закладу охоплює: контроль якості навчального процесу: його організацію, кадрове та навчально-методичне забезпечення; контроль якості підготовки фахівців, оцінювання знань, результатів працевлаштування випускників та їхнього подальшого кар'єрного зростання. Внутрішня оцінка рівня забезпечення якості освіти у вищому навчальному закладі здійснюється також через систему ректорських контрольних робіт і систему державних екзаменаційних комісій. У провідних вітчизняних ВНЗ сьогодні створюють організаційні структури із внутрішнього забезпечення якості вищого навчального закладу відповідно до вимог.

Зовнішня система забезпечення якості (зовнішнє експертне оцінювання діяльності вищого навчального закладу) в Україні нині на стадії адаптації національної системи забезпечення якості до стандартів і рекомендацій із забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти. Зокрема, розпочалось формування системи моніторингу і визначення рейтингу вищих навчальних закладів, яка в оцінюванні діяльності ВНЗ орієнтується на міжнародні показники (індикатори). Вже сьогодні окремі університети самостійно звертаються до міжнародних агенцій з акредитації.

Система нормативно-правових актів, що регламентує функціонування вищої освіти України, за

умови збереження певного рівня державного регулювання діяльності у галузі вищої освіти, дає можливість забезпечувати більшу відповідність освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки фахівців вимогам суспільного поділу праці в Україні та мобільності системи підготовки спеціалістів щодо ринку праці.

Водночас аналіз нормативно-правових актів про вищу освіту свідчить, що, попри всю прогресивність нормативно-правових документів, прийнятих в останні роки й спрямованих на розвиток системи освіти, для них все ще характерна суперечливість, неоднозначність тлумачення, а також неможливість контролю виконання низки положень. Для вирішення проблем, що виникають у процесі управління якістю вищої освіти, потрібне подальше вдосконалення і розвиток правової бази. Важливим заходом щодо покращення якості освіти та управління нею є упровадження систем управління якістю у вищих навчальних закладах.

Світовий досвід показує, що одним із можливих шляхів, який допоможе ВНЗ «вижити» в конкурентній боротьбі на ринку освітянських послуг та досягти високого рівня підготовки фахівців, є розроблення і впровадження систем управління якістю (СУЯ) на основі принципів загального управління якістю (TQM), виконання вимог ДСТУ ISO 9001:2009 «Система управління якістю. Вимоги», з урахуванням специфічних особливостей освітньої галузі, зокрема вимог стандарту ДСТУ-П IWA 2:2007 «Система управління якістю. Настанови застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти» та «Стандартів і рекомендацій для гарантії якості вищої освіти на Європейському просторі», розроблених Європейською асоціацією з гарантії якості вищої освіти ENQA за прямим дорученням Конференції міністрів освіти європейських країн, що підписали Болонську декларацію [5]. Згідно з останніми даними в Україні на початок 2011 р. сертифіковано менше ніж двадцять СУЯ, тоді як у світі сертифіковано понад 25 тисяч таких систем.

Стандарт ISO 9001 встановлює вимоги до СУЯ, які застосовуються для внутрішніх цілей організації і спрямовані передовсім на забезпечення результативності системи управління якістю. Усі вимоги цього стандарту – загальні, вони призначені для усіх організацій, незалежно від їхнього типу, розміру та продукції, яку вони постачають.

Настанови стандарту IWA 2:2007 покликані допомогти навчальним закладам поєднати концепції, викладені в стандартах ISO щодо СУЯ, з освітянською практикою. Навчальний заклад повинен приймати і

застосовувати таку концепцію якості: «Якість освіти – це ступінь задоволення вимог замовника (студента, викладача, підприємства), ступінь придатності випускника ВНЗ до ефективної роботи».

Висновок. Вища освіта потребує подальшого активного розвитку. В Україні нині ми маємо лише 13 % громадян з вищою освітою. Отже, Україна досягла тільки половини показника, якого, за прогнозами ЮНЕСКО, повинні в XXI ст. досягти країни, що розраховують на відповідний світовим стандартам рівень національного добробуту. ЮНЕСКО вважає, що у XXI ст. такого рівня зможуть досягти тільки ті країни, працездатне населення яких на 40–50 % складатиметься з осіб з вищою освітою [6]. Україна повинна прагнути не лише до збільшення цих показників, але і до покращення якості освіти загалом, введенням нових стандартів та гармонізацією їх із міжнародними. Водночас впровадження систем якості у вищих навчальних закладах дозволить ВНЗ суттєво покращити та оптимізувати свою діяльність і підвищити результативність роботи; посилити акцент на меті своєї діяльності і досягненні очікувань споживачів; добитись і стабільно підтримувати високу якість своїх послуг для задоволення потреб і вимог споживачів; збільшувати задоволеність споживачів; отримати визнання з боку замовників через процедуру сертифікації; брати участь у тендерах, зокрема у міжнародних, щодо надання освітянських послуг на вигідних умовах.

1. Каменская Е. Виступ 12-13 березня 2001 р. в Російському університеті дружби народів на "круглому столі" з проблем якості вищої освіти: «Обеспечение качества высшего образования: российский опыт в международном контексте» // *Alma Mater* («Вестник высшей школы»). – 2001. – № 6. – С. 16. 2. Реформа та розвиток вищої освіти. Програмний документ. – Париж: ЮНЕСКО, 1995. 3. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упоряд. Степко М.Ф., Болюбаи Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Тернопіль: Вид-во ТДІТУ ім. В. Гнатюка, 2003. 4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. — К. : Ленвіт, 2006. — 36 с. 5. ДСТУ-П IWA 2:2007. Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти (Чинний від 2008-01-01). — К. : Держспоживстандарт України, 2008. — 70 с. 6. Сафонова В. Інноваційні підходи до методології прогнозування розвитку вищої освіти // *Вища освіта України*. – 2004. – № 1. – С. 106 – 109.